

6. Хоффманн А. Е. Феномен бельканто первой половины XIX века: композиторское творчество, исполнительское искусство и вокальная педагогика : автореф. ... канд. искусствоведения по спец. 17.00.02 – музыкальное искусство / А. Е. Хоффманн. – М., 2008. – 23 с.

Тощая Л. А. Вокально-исполнительский стиль “bel canto”: историко-теоретический аспект.

В статье представлены исторические сведения о формировании вокально-исполнительского стиля “bel canto”, определены основные направления развития итальянской вокальной школы.

Ключевые слова: понятия “bel canto” и “вокальная школа”, итальянские вокальные школы: римская, венецианская и неаполитанская, опера-buffa, опера-seria.

TOTSKA L. O. Vocal and artistic “bel canto” style: historical and theoretical aspects.

This article pays attention to the historical data about forming vocal and artistic “bel canto” style. It also defines development main streams of the Italian vocal school.

Keywords: definitions of the “bel canto” and “vocal school”, Italian vocal schools: Roman. Venetian, Neapolitan, buffa-opera, seria-opera.

**Холоденко О. В.
Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова**

ДЕЯКІ СОЦІАЛЬНО-ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТА ПОШИРЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються деякі аспекти розвитку та поширення англійської мови у зв'язку з головними історичними та соціальними подіями, що сприяли становленню англійської нації та її мови. Стаття містить матеріал країнознавчого змісту, розуміння якого є необхідним при вивченні англійської мови.

Ключові слова: розвиток англійської мови, лексичний склад, діалект, мовні терміни.

Розглядаючи історичні аспекти розвитку англійської мови слід зазначити, що англійська мова є рідною мовою населення острова Британія та більшої частини острова Ірландія, а також населення Австралії, нової Зеландії та США. У Канаді англійською мовою говорить значна частина населення, проте поряд з англійською там розповсюджена також і французька мова. У Південно-Африканському Союзі, Індії та Пакистані Англійська мова є офіційною мовою на якій ведеться переписка ділового державного характеру.

Давньоанглійська мова або так звана англосаксонська мова перше згадується у VII столітті. Вона складається з низки діалектів, які були розповсюджені на острові Британія. Ці діалекти поширились на зазначеній території завдяки племенам англів, саксів, ютів та фризов, які переселились туди з континенту у V–VI століттях.

Згодом на основі цих діалектів склалась англійська національна мова.

Як зазначається в історичних джерелах [1, с. 4] найдавнішим населенням острова Британія були іберійці, що переселилися на острів ще у третьому столітті до нашої ери.

Приблизно через 1000 років з материка до Британії прийшли племена, які археологи називають "народом чаш" через те, що вони вміли робити зброю з міді і бронзи та глиняний посуд круглої форми.

Минуло ще декілька століть і до Британії прибули кельтські племена. Організація життя кельтів ґрунтувалось на родових стосунках, проте з часом почався процес класового розмежування. З явилися землевласники, вільні землероби та напівраби.

У 55 році до нашої ери у Британію вторглися війська Юлія Цезаря. Це сприяло поступовому засвоєнню кельтами римських звичаїв та норм. Відбувається процес романізації, насамперед його верхівки. Проте у IV столітті римські війська були відкликані з Британії у зв'язку з подіями, що призвели до падіння колись могутньої імперії.

Після того як римляни залишили країну до Британії вторглися західногерманські племена ютів, саксів та англів. Саме вони у подальшому склали англійську народність. Згадані племена говорили на дуже близьких між собою діалектах, що дозволяло їм вільно розуміти один одного.

Племена ютів до вторгнення у Британію жили у низов'ях Рейна, вони знаходились найблище до морських шляхів, що з'єднували континент та Англію. Саме юти першими переселились на острів Британію [2]. У середині V століття вони зайняли острів Уайт, півострів Кент та невеличку територію у районі сучасного міста Саутгемптон.

Після ютів у Британію великими масами переселились сакси. Вони розорювали, вбивали місцеве населення та захоплювали землі південніше та північніше Темзи. Останніми, у кінці V століття у Британії з явилися англи, які оволоділи значною частиною східного узбережжя.

Упродовж всього VI століття між германськими племенами та кельтами відбувалася жорстока боротьба. Врешті-решт германці отримали перемогу.

Деякі вчені вважають, що кельти були цілком знищені на завойованих територіях. Проте це не так. Відомо, що англи і, особливо, сакси надзвичайно жорстоко знищували кельтів. Тим не менш дехто з них залишились у якості рабів. Це сприяло тому, що деякі слова з кельтського діалекту потрапили в англійську мову, наприклад іменник *wealsh*, який з кельтської означає "іноземець", "чужинець" [5].

Під кінець VI століття на територіях, населених германськими племенами створюються декілька королівств. Найбільш важливу роль з яких у історії зіграли три: Ессекс – на сході, Суссекс – на південному сході та Уессекс на заході.

У період створення англійської народності розвиваються місцеві

діалекти. Ці діалекти набули у процесі свого розвитку низку особливостей звукової системи, граматики та словарного складу. Проте вони зберегли основні характерні риси, що склало те спільне, що було необхідним для формування єдиної мови.

Вивчаючи історію англійської народності, слід згадати дві значні історичні події, що мали вплив на розвиток англійського народу та англійської мови. Це завоювання скандинавів та нормандців.

Завоювання скандинавів починається у кінці VIII столітті і закінчується у 1042 році поваленням влади завойовників та встановленням самостійної англійської держави.

Скандинави, які жили в Англії протягом X та першої половини XI століття продовжували там жити і після встановлення її самостійності. Проживаючи пліч о пліч з англійцями, скандинави у XI–XII століттях поступово поглинаються англійським населенням доки не розчиняються у ньому зовсім. В цей період відбувається схрещуванням давньоанглійської та скандинавської мов.

В результаті цього процесу домінуючою залишається англійська мова, яка повністю зберегла свій граматичний стрій та основний словниковий фонд і продовжила свій розвиток за характерними для неї законами. Мова скандинавських поселенців хоча і продовжувала своє існування у XIII столітті поступово втрачає свою якість як засіб спілкування, і кінець кінцем зовсім зникає.

Щодо англійської мови, то слід зазначити, що відбулося збагачення її словникового складу за рахунок скандинавських мов.

Словниковий склад англійської мови X – XIII століть поповнився значною кількістю скандинавських слів (понад 650). При цьому серед запозичених слів було багато тих, які позначали звичні предмети та явища, для яких в англійській мові вже існували свої власні слова. Це поповнення збагатили англійську мову, дали їй можливість більш тонко розрізняти та виражати різні загальні та спеціальні поняття.

Отже, у результаті завоювання скандинавів, що тривало в цілому біля 300 років і тої боротьби, яку витримала англійська мова зі скандинавською, основний словниковий фонд англійської мови не тільки зберігся але і поповнився цілою низкою нових слів скандинавського походження [1].

Пізніше у 1066 році відбулося ще одна із значущих подій в історії англійського народу. Вільгельм, герцог Нормандії, який отримав прізвисько "Завойовник", вступив до Лондона, де був проголошеним королем Англії. Нормандія, спадкове володіння Вільгельма, стала частиною англійської держави.

Наслідки цього завоювання також внесли певні зміни у процес життєдіяльності англійського народу і розвиток англійської мови.

Насамперед це позначилось на тому, що англо-саксонська аристократія та більшість впливових феодалів були знищені, а їх землі були роздані французьким підданим Вільгельма, на яких він опирався у своєму управлінні завойованою країною. Також на всі вищі громадянські та церковні посади були призначені представники Нормандії. Як наслідок нормандське завоювання привело до зміцнення королівської влади в Англії.

Після встановлення в Англії влади нормандців (північних французів) почався процес переселення людей з Нормандії. Вони утворили французько-нормандський прошарок у місцевому населенні. Люди цього прошарку, за звичай, займали панівне положення в країні. Порівняно скоро розпочався новий процес в історії розвитку англійської народності: переселені до Англії французи інтегрувались до англійського суспільства, поступово перетворюючись у англійців.

Проте на початку XIII століття від Англії відійшли Нормандія та деяка частина її володінь. Ця подія привела до припинення притоку французів до Англії. Процес інтеграції нормандців, які вже тривалий час жили в Англії пішов значно інтенсивніше.

Отже, наприкінці XIV століття відбулося формування єдиної англійської народності.

Зазначимо, що нормандське завоювання Англії мало значний вплив на подальший розвиток англійської мови. Завойовники принесли із собою до Англії французьку мову, зокрема його північний нормандський діалект. В результаті цього французька мова використовувалась протягом двох століть як при дворі англійського короля, так у державних установах, судах, монастирях, школах. Також для французьких (нормандських) феодалів, які отримали землі колишньої англо-саксонської знаті і для їх найближчого оточення, французька мова залишалася основним засобом спілкування. Проте англійський народ міцно тримався своєї рідної мови. Лише деякі англійські феодали опанували французьку мову, без знання якої неможливо було спілкуватись у придворних колах того часу.

Зазначимо, що у ті часи поряд з французькою мовою у судах, канцеляріях та у церкві використовувалась латинська мова. Проте у повсякденному усному спілкуванні латинська мова не використовувалась.

З часом використання французької мови зменшилось, англійська ж мова знову активізувалась у суспільному житті. На підтвердження цього свідчить той факт, що у 1258 році король Генрих III звернувся до жителів Лондона з промовою, яка була написана двома мовами (французькою і англійською).

Пізніше у 1362 році король Едуард III звернувся до парламенту англійською мовою. З того часу встановлено звичай промовляти трону промову англійською. У тому ж році парламент прийняв рішення відповідно

до якого всі судові справи розглядались англійською мовою. З 1363 року англійська мова почала вживатися в парламентських дебатах. З 1477 року англійська стає мовою шкільного викладання. Таким чином до XV століття англійська мова стає єдиною мовою англійської держави.

До XV століття французька мова втратила всяке значення як засіб спілкування різних прошарків населення і поступово вийшла з обігу. Проте англійська мова значно збагатилась за рахунок французької мови.

Процес поповнення англійської мови новими словами, який розпочався в Англії відразу після нормандського завоювання протікав протягом трьохсот років та досяг свого найвищого розвитку у XIV столітті.

Отже, можна прийти до висновку, що нормандське завоювання принесло низку змін як у життя англійського народу, так і англійської мови. У боротьбі між англійською та французькою мовами перемогу отримала англійська мова, яка значно збагатилась та продовжувала свій подальший розвиток.

Паралельно з доповненням англійської мови новою лексикою у історичний період (XI – XV століття) відбуваються зміни в її діалектичному складі. Перерозподіл земель між феодалами призвів до перерозподілу місцевих діалектів. На крайньо-північній території, яка була населена англійцями у районі Шотландської низини, утворюється шотландський діалект. Зазначений діалект у XIV – XV століттях розвивається у шотландську мову, яка була представлена низкою літературних творів, проте пізніше втратила свою самостійність і знову посіла місце діалекту.

На територіях північніше Шотландської низини утворилась група північних діалектів.

У центральній частині Англії склалась група центральних діалектів.

На південь від Темзи утворилась група південних діалектів.

У Лондоні у XIII столітті створився особливий лондонський діалект, який поєднав у собі риси східноцентральних, і південних діалектів. Лондонський діалект був покладений у основу англійської національної мови.

У XIV – XV століттях в Англії завершується епоха феодалізму та починається зародження капіталізму. Як наслідок розвиваються ремесла, розширюється торгівля, збільшується товарний обіг між окремими областями і районами Англії, ростуть міста, що сприяє утворенню англійської національної економіки. Це в свою чергу сприяє формуванню нації, яка розвиває національну мову.

Як зазначалось вище, в Англії в основу майбутньої національної мови був покладений Лондонський діалект. Насамперед, це було зумовлено історичним та економічним процесами. Вже у XIV столітті Лондон представляв собою найбільшій торговий центр Англії, політичне значення якого безперервно зростало. Значний осередок промисловості

концентрувався у Лондоні. Поступово Лондон стає і культурним центром країни. Культурно-економічне підґрунтя зробило лондонський діалект основою, на шаблі якого стала розвиватися англійська національна мова.

Велике значення в процесі формування англійської національної мови мав процес книгодрукування в Англії, який започаткував Уільям Кекстон.

Паралельно з формуванням англійської мови відбувається становлення англійської національної держави. Виникає новий прошарок землевласників, так звані джентрі (*gentry*), які збагатились основним чином за рахунок торгівлі шерстю. Джентрі, купцям та промисловикам, як представникам дрібного дворянства була потрібна сильна державна влада, яка була б спроможна охороняти їх матеріальні статки.

Проте феодалі жорстко протистояли дрібному дворянству, що знайшло свій прояв під час війни Червоної та Білої Роз (1455–1485). В результаті цієї війни значна частина феодалів була знищена і влада перейшла до династії Тюдорів, що призвело до встановлення абсолютної буржуазної монархії, яка опиралась на дрібне і середнє дворянство та буржуазію.

Наступний розвиток англійської нації іде шляхом постійного розвитку капіталістичних відносин, швидко росте промисловість, виникає торговельний флот.

Ріст економіки у XV – XVI століттях сприяв перетворенню Англії на одну з найрозвинутіших країн Європи. Головною галуззю промисловості було виробництво сукна. Розвиток суконної промисловості потребував постійного забезпечення сировиною, що сприяло розвитку торгівлі, особливо морської [2, с. 5].

Великі зміни відбувалися в суспільному житті країни. Виникають нові класи: пролетаріату та буржуазії. Розвивається військова і цивільна техніка, здійснюються великі географічні відкриття, експлуатуються колонії, відбувається реформація церкви. Все це мало надзвичайне значення як для економічного, так і культурного розвитку Англії.

Англійська література того часу збагатилась великою кількістю письменників і поетів, вінцем творчості яких були твори великого В. Шекспіра (1564–1616).

Широке розповсюдження отримало вивчення класичної давнини, в якій багато хто намагався знайти відповіді на питання в умовах нового життя. Знання класичної літератури вимагало знань давніх мов – латинської та грецької.

Процес формування англійської нації, який інтенсивно протікав у XVI столітті, зумовив подальший розвиток національної англійської мови. Місцеві діалекти поступаються місцем англійській мові. Національна мова отримує своє літературне оформлення.

У зазначений історичний період словниковий склад англійської мови

значно збагатився новими словами, які відображали нові явища того часу.

З іншого боку, чисельні зв'язки з різними народами Європи, знайомство з племенами Південної та Північної Америки, а також активізація вивчення латинської і грецької мов збагатили словниковий запас англійської мови. Особливо багато слів були запозичені з латинської мови.

На основі вищезазначених процесів формується єдина для всієї країни орфографія, що було доволі складним завданням, оскільки на той час між вимовою і написанням існувала великі розходження. Одні й ті ж самі слова звучали по-різному у різних областях країни.

На встановлення орфографії також вплинуло захоплення латинською мовою. Правопис низки слів було змінено. В ці слова були введені нові літери, які не виражали ніяких реальних звуків, що промовлялись. Як наслідок графічне оформлення слів значно відмінювалось від їх звукового складу.

Таким чином, у зазначений період відбувається формування національної мови по різним лінгвістичним напрямкам, що у значній мірі було пов'язано з соціально-економічними подіями та формуванням нації в цілому. Як відомо, в першій половині XVII століття відбувається остаточне становлення капіталістичних форм виробництва. Отримують розвиток нові галузі: вуглепереробна, залізоплавна, паперова та ін. У зв'язку з ростом морської торгівлі і початком експлуатації колоній значно зростає кораблебудування. У сільському господарстві відбувається ріст обробки угідь, що було викликано необхідністю прогодувати зростаюче населення Англії.

У політичному житті країни теж відбуваються значні зміни. В результаті перемоги над королем була створена республіка.

У першій половині XVIII століття формується новий тип державного правління – англійська парламентська система. Формуються дві політичні партії: партія вігов, яка представляла інтереси крупної торгової і банківської аристократії і партія торі, що відстоювала інтереси дворянства і духовенства.

У зовнішній політиці зазначений період характеризується посиленням боротьби англійської буржуазії за нові ринки збуту, що стало наслідком створення Британської колоніальної імперії.

Все це сприяло завершенню формування англійської національної мови, норми якої закріплюються у чисельних граматичних працях.

Історичний розвиток англійського народу у зазначений період отримав своє відображення і у словниковому складі англійської мови. Розширення морської торгівлі, знайомство з новими народами, з продуктами їх життєдіяльності, з новими товарами, які стали поступати в Англію з відкритих країн, позначилось на запозиченні низки слів з голландської, італійської,

іспанської, португальської мов, а також мов корінних народів Америки.

Англійська буржуазна революція і встановлення республіки в Англії збагатили англійську мову новими термінами суспільно-політичного характеру. Саме в цей період з'являються такі слова як *independents* – незалежність, *commonwealth* – суспільне благополуччя тощо.

Реставрація династії Стюартів у 1660 році і приїзд до Англії значної кількості французів, які протягом двадцяти років перебували при королівському дворі Франції, сприяло більш тісному знайомству з французьким дворянським побутом і культурою, що у свою чергу привело до інтеграції в англійську мову багатьох слів з французької мови.

Розвиток фінансового капіталу, ріст банківських операцій, створення колоній – ці нові явища суспільного життя Англії, а також розвиток науки значно поповнили англійську мову новими словами та виразами.

У XVIII столітті в Англії наступила епоха фабричної промисловості, чому частково сприяло швидкий розвиток машинобудування.

Подальший розвиток техніки був безпосередньо пов'язаний з розвитком науки, яка у XIX і XX століттях досягла надзвичайних успіхів.

Умови розвитку англійської мови значно змінилися. Вона поширилась в різних місцях земної кулі. Також зросла кількість людей, які говорять цією мовою [3].

Отже, протягом декількох століть Велика Британія панувала на всіх океанах земної кулі. Саме тому англійська мова отримала найширше розповсюдження. Кількість людей, які спілкуються цією мовою, у світі перейшло межу п'ятсот мільйонів. Не тільки у Великій Британії, США, Австралії, Новій Зеландії та Канаді, де англійська мова є державною мовою, але й у багатьох країнах світу люди також спілкуються англійською мовою як мовою міжнародного спілкування.

В останні тридцять років спостерігається високий темп поширення англійської мови. Причинами цього явища є:

- науково-технічна революція сучасного світу. Всі основні наукові дослідження у світі науки в науково-технічних та популярних журналах друкуються англійською мовою;

- розповсюдження мережі Internet та розвиток мультимедійних технологій;

- широке розповсюдження засобів масової інформації, які на 60% транслуються та видаються у світі англійською мовою;

- помітний вплив на розповсюдження англійської мови справили кінофільми. Ще у 1933 році з 44 кіностудій 32 були або американськими або англійськими, 97% знаменитих акторів розмовляли англійською мовою, а 94% режисерів знімали англомовні фільми. До середини 90-х років 85% світового ринку кіноіндустрії залишались англомовним;

– поширення популярної музики та масової культури підтверджує, що із 557 всесвітньо відомих поп-груп 549 (99%) працюють повністю або в основному на англійській мові, а серед вокалістів 95% співають англійською мовою.

Успіх мови безпосередньо пов'язаний з людським фактором, тобто успіхів його носіїв. При цьому важко перераховувати всіх визначних політиків, вчених, письменників та суспільних діячів, які говорять англійською мовою, окремі із них досить відомі усім: Уїнстон Черчилль, Джон Кеннеді, Маргарет Тетчер, Ісак Ньютон, Альберт Ейнштейн, Уільям Шекспір, Вальтер Скотт, Бернард Шоу, Марк Твен та ін.

Використана література:

1. *Верба Л. Г.* Історія англійської мови: посібник для студ. та виклад. вищих навч. закл / Л. Г. Верба. – Вінниця: Нова Книга, 2004. – 304 с.
2. Календарно-часова лексика англійської мови в контексті розвитку культури Великої Британії / М. Болобан. – К.; Умань: ПП Жовтий, 2010. – 70 с.
3. *Потапенко С. І.* Історія англійської мови у сучасній перспективі: навч. посібник для студ. та виклад. вищих навч. закл / С. І. Потапенко. – Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя, 2010. – 91 с.
4. *Adams V.* Introduction into English Word-Formation. / V. Adams. – London, 1983.
5. *Jespersen O.* Growth and Structure of the English Language. – Oxford, 1982.

ХОЛОДЕНКО Е. В. Некоторые социально-исторические аспекты развития и распространения английского языка

В статье рассматриваются некоторые аспекты развития и распространения английского языка в связи с главными историческими и социальными событиями, которые способствовали становлению английской нации и ее языка. Статья содержит материал страноведческого содержания, понимание которого является необходимым при изучении английского языка.

Ключевые слова: *развитие английского языка, лексический состав, диалект, языковые термины.*

KHOLODENKO O. V. Some social-historical aspects of development and distribution of English

In article are presented some aspects of development and distribution of English in context of main historical and social events which played an important role in becoming of English nation and its language. The article contains the socio-cultural material understanding of which is necessary for studying English.

Keywords: *development of English, lexical composition, dialect, linguistic terms.*